

ege

Yıl: Sayı: İ: ISSN: 1309-0992

www.ege.edu.tr

Ege Üniversitesi Rektörlüğü yapısında

ege'de bir ilk yıldızların altında nostaljik sinema keyfi... çiğdem ve gazoz olmazsa olmazlardan...

haziran'09

ÜNİVERSİTEDE SENLİK

Açık Hava Sineması &
Genco Erkal ile Söyleşi
& Toplum ve Üniversite
Neslihan Kavas & Tabiat
Tarihi Müzesi & Organ
Bağısı Gönüllüler &
Çepeçevre Akdeniz Turu
Prof. Dr. Yusuf Vardar

Çamurun altındaki geçmiş: YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ

Yrd. Doç. Dr. ZAFER DERİN
Yeşilova Höyüğü Kazı Başkanı
Ege Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Arkeoloji Bölümü

MÖ.6500 yıllarında
ilk uygarlığı misafir
eden, üzerinde
üniversitemizin de
bulunduğu
Bornova Ovası,
binlerce yıl
öncesinde İzmir
kültürünün ve
tarihinin doğduğu,
dünden bugüne
bir çok uygarlığın
yaşam alanıdır.

Geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de Üniversitemiz sayesinde ege kültürune ve eğitimime katkısını sürdürmeye devam eden Bornova, 17. yüzyıldan itibaren antik kaynakları rehber alan batılı araştırmacı ve gezginlerin ilgi odaklılarından biri olmuştur. Osmanlı devrinde bu bölgenin, verimli bir tarım bölgesi ve bunun yanı sıra yoğun bitki örtüsü nedeniyle bir sayfiye yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ovanın su kaynakları bakımından çok zengin olduğu ve bu nedenle ovanan ortasındaki Yeşilova Höyüğü'nün bulunduğu alana "azmak" adı verildiği bilinmektedir.

Prehistorik (Tarih Öncesi) dönemde zengin bitki örtüsü ve hayvan kaynaklarıyla uygun çevre koşullarına sahip Bornova Ovası, İzmir'in ilk yerleşimcilerine ev sahipliği yapmıştır. İzmir'in merkezindeki en eski yerleşimine ait kalıntılarla, Ege Üniversitesi Kampüsü'nün güneybatısında, Karacaoğlan mahallesinin sınırları içindeki Yeşilova Höyüğü'nde

bulunmuştur. Yeşilova Höyüğü, sadece İzmir'in değil aynı zamanda Ege Bölgesi'nin de bilinen en eski yerleşim merkezlerinden biridir.

Bornova Ovası, Manda Deresi ve Gökdere gibi birçok derenin taşınları sonucu zamanla alüvyonla kaplanmıştır. Ova üzerinde alüvyon tabakasının yer 4-5 m. kalınlığa ulaşığı anlaşılmaktadır. Kalın alüvyon tabakası zamanla ovada yaşayan toplumlara ait kalıntıların da toprak altında kalarak kaybolmasına neden olmuştur. Sadece daha yüksek yerlerde kurulan Bayraklı, Pınarbaşı, İpeklikuyu, Yassitepe gibi yerleşimlerin bir kısmı günümüze ulaşabilmistiştir.

Günümüzden 10 bin yıl öncesinde İzmir'in coğrafi yapısı günümüzden oldukça farklıdı; deniz bugünkü seviyesinden 100-120 m. daha aşağıda yer almıyordu ve kıyı kesimi neredeyse İzmir Körfezi'nin dışında başlıyordu. Bu durumda Bornova ovاسının içinde birçok akarsuya olan zengin doğal kaynaklara ve insan yaşamı için de uygun topraklara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak zaman içinde denizin yükselmesi ve hatta günümüzden 5 bin yıl önce +2 m. seviyesine ulaşması ile derelerin taşınları, sınırları daralan ovadaki yaşamın yavaş yavaş çamurların altında kalmasına neden olmuştur. Doğal olayların dışında günümüzdeki kent içi yapılaşmalar da toprak altındaki geçmiye ait kalıntıların ortadan kaldırmasının hızlandırmış uygarlıklara ait ilk ipuçlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bornova Ovası'nda 2003 yılında toprak çekmek için yapılan bir hafriyat, çamurun altındaki geçmişin örtüsünün aralanmasına, eski uygarlıklara ait ilk ipuçlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bir dizi bürokratik işlemin ardından ne kadar kalıntı

Sarıklı Höyük kazaları

bulacağımızı tam olarak bilmemizle karşın hibbir parsal destek olmadan burada bir kazı yapmaya karar verdik. Yeşilova Höyüğündeki kurtarma kazısı israfımız 2005 yılı Haziran ayında sonuçlandı. Kültür Varlıkların ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün onayı ile Yeşilova Höyüğü kazızına 2005 yılı Ağustos ayında başlanmıştır. Kazı çalışmaları bilimsel başkanlığımızda İzmir Arkeoloji Müzesi – Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ortak çalışması olarak gerçekleştirılmıştır. Kazı çalışmalarının başından itibaren ortaya çıkan buluntular İzmir'in geçmişine ait ilk bulguları ve bunlar Üniversitemizin Arkeoloji

Bölümü öğrencilerinin emeğinin ilk sonucuydı. Üniversite hastanesinin hemen arkasında yer alan bu alanda kız ve erkek öğrenciler yaz siccagina rağmen kazma kürek çalışarak çamurun içindeki geçmişi ortaya çıkarmaya başladilar. Bu aşamadan itibaren Üniversite

Rektörlüğümüz ve Büyükşehir Belediyesi yetişerek çalışmalarını desteklemeye, temel ihtiyaçlarını gidermeye başladilar. Elli kadar öğrencinin görev aldığı ve öğrenci kazası nitelikinde başlayan çalışmalarımız kurumlarından aldığımız destek ve güle 2006 yılında da devam etti.

Bu şekilde başlayan Yeşilova Höyüğü kazı çalışmaları ilk bulgularla birlikte İzmir Kent tarının başlangıcını 5. dehil en az 8500 yıl öncesine götürmüştür. Bu aşamadan sonra Yeşilova Höyüğü yapılan yayınlarla yurt içinde ve dışında tanınmaya başlamıştır.

Kısa süreli kazı çalışmalarının

yeterli olmayacağı, daha uzun süreli bir kazın gerekliliği anlaşılmıştır. Bu amaçla yapılan başvuruya Yeşilova Höyüğünün 2008 yılından itibaren Bakanlar Kurulu Kararı ile Ege Üniversitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı adına başkanlığım altında kazılmasına karar verilmiştir. Böylece Yeşilova Höyüğü kentimizin geçmişin incelenebileceği tarihi öncesi döneme ilişkin bir ören yerine dönüştürülmüştür.

Höyüğün tabakalanması ve kültür dönemleri

Yeşilova Höyüğü günümüzde ova seviyesinin altında kalmış, öst üste binlerce yıl içinde yerleşmeye devam edilmiş höyük tipi bir yerleşimdir. Farklı alanlarda gerçekleştirilen kazı çalışmaların sonucunda yerleşimin boyutları kısmen saptanmıştır.

Yeşilova Höyüğünde yapılan çalışmalar sonucunda üç farklı kültürün burada en az 4-5 bin yıl süresince yaşadığını anlaşılmıştır. Yeşilova'nın bütünüyle alüvyon altında kalmasıyla ovadaki yaşam hemen yakınındaki Yassitepe (Forum Bornova'ının karşısına) ve İpeklikli (Bornova Anadolu Lisesi) höyüklerinde devam etmiştir. Ovanın ortasında İzmir'in tarının ortaya çıktığı, içinde Yeşilova Höyüğünün yer aldığı 800 m. çapındaki bu alan "İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı"dır.

Yeşilova Höyüğünde 3 farklı kültür süreci içinde yerleşmiştir. Buna göre Höyük'teki ilk yerleşim toprak yüzeyinden 4 m. derinde İl. Kat (1-8. tabakalar) adı verilen tabaka günümüzden en az 8500 yıl önce Neolitik Çağ'da başlamıştır.

Yeşilova Höyüğünde Neolitik kültür olasılıkla doğal nedenlerle MÖ. 5800-5700 yıllarında yerleşmiş terk etmiştir. Yaklaşık 1000 yıl sonra alan, bu kez dışardan

gelen yeni bir halkın topluluğunun kısa süreli yerleşimine sahne olmuştur. Kalkolitik Çağ adı verilen günümüzden 6 bin yıl önceki bu dönem, Höyükün II. Kültür katını oluşturur.

Kalkolitik Çağ'ın ardından yerleşim alanı tümüyle terk edildikten sonra

Kuşkusuz ilginç verilerden biri de beslenmelerine ilişkindir. Yeşilova Neolitik toplumu kıryan ve kıyma yakın alanlardan midye türü çift kabuklu ve deniz minaresi, salyangoz gibi tek kabukluları toplayarak yemişlerdir. Bunun dışında aynı toplum büyük

ve küçükbaş hayvan besiciliği yapmış olmasına karşın, çevreden elde ettikleri domuz, geyik gibi yabani hayvanları avladıklarını ve bunları yediklerini de biliyoruz.

Yeşilova Neolitik toplumu yerleşik düzenin gereği tam da yapmıştır. Topraklarından alınan örnekler buğday, mercimek ve arpa yetiştirdiklerini göstermiştir.

Yeşilova neolitik toplumunda ışık ve üretim

Metalin bilinmediği bu dönemde Yeşilova toplumunun üretimde kullandıkları başlıca maddeler taş ve kemik olmuştu. Kemik, yetiştirdikleri ve avladıkları hayvanlardan kolaylıkla

Yeşilova Höyügü'nün bir bölümünün günümüzden 5 bin yıl önce, Erken Tunç Çağ mezarlığı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

Manda deresi ve Gökdere'nin neden olduğu seller bu alana yerleşimi engellemiş, ancak kısa süreli de olsa aynı anı Geç Roma - Erken Bizans döneminde, günümüzde olduğu gibi çiftlik ve bahçelik olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

En alt seviyeden itibaren saptanın buluntular, yerleşimin Ege ve Güneydoğu Avrupa kültürünün gelişimine katkıda bulunan topluluk tarafından kurulduğunu göstermektedir. Kazılar sırasında bulunan pırmış toprak mühürler Yeşilova Höyügü'nde yaşayanlara alt mülkiyet ve toplumsal organizasyonun birer sembolü niteliğindedir.

Buluntular İzmir'e ilk yerleşen toplulukların günlük yaşamı ve sosyal yapısına ilişkin önemli bilgiler kazandırılmıştır. Örneğin bu toplumun kadın ve doğadaki bazı hayvanları kutsallaştırarak, onların niteliklerini simgesel eşyalar şeklinde tapına objeleri haline getirdiğini öğrenmemekteyiz.

elde ettikleri hammaddeydi. Hayvanların kol, bacak ve kaburga kemikleri ile boynuzları usta ellerde şekeitenerek bir alete dönüştürülebiliyordu. En basitinden kemiklerin ucunu sıvırıterek deri giysilerini işledikleri deliciler yapabiliyorlardı. Deriyi işlemeye kullandıkları ve ucuna kesici bir taş yerleştirdikleri aletin sapı da kemiktendi. Kemik kimi zaman kendinden daha sert olan taşları alete dönüştürülmesine de yardımcı oluyordu. Zira Yeşilova toplumunun üretimini yansıtan somut bulguların birini çakmak taşlarının işlediği atölyeler oluşturur. Yakın çevreden getirdikleri çakmakta ve daha uzak kaynaklardan getirdikleri obsidyen, atölyelerde taş ve kemiklerin yardımıyla bir silah, kesici ya da delici alete dönüştürülmüştür.

Buluntular, taş alet, araç ve eşya endüstrisinin gelişmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Büyük çoğunlukla çakmaklarından yapılmış yontma taş aletler, okucu, dilgi, kesici, kazıcı, delgi gibi çeşitli tiplerdedir.

Gelecekte Yeşilova Höyügü

Yeni dönem kazılarıyla Yeşilova Höyügü'nu ve kazı bulgularını çağdaş bir anlayışla tanıtıp sergileyebileceğimiz, toplumun farklı kesimlerini eğitip bilgilendirebileceğimiz

bir arkeolojik parka dönüştürmek amacıyla dayız. Böylece Yeşilova'da çevresi kötü görünümünden kurtarılmış, kent kültürü için yeni bir sergileme alanı kazandırmak istiyoruz. Bornova Belediyesi'nin desteğiyle bu alanda yapılacak çalışmalarla, İzmir ve Bornova'nın tarih öncesi dönemden günümüze geçirdiği süreci, aktif olarak sergilemek temel amaçlarımızdan biridir.

Kampüsümüzün yanındaki bu alanı Nükleer Bilimler Enstitüsü, Edebiyat, Ziraat, Fen ve Eğitim Fakültelerinin farklı bilim dallarının her zaman çalışabileceği açık bir laboratuvara dönüştürmek amacıyla dayız. Başta Arkeoloji bölümümüz olmak üzere her yaşta öğrencinin eğitim görebileceği bir arkeolojik alan oluşturmak ve burada yapılan çalışmaları toplumla paylaşmak istiyoruz. Bu amaçla Ege Üniversitesi, Bornova Belediyesi ve İsviçre Kalmar Kent Müzesi İşbirliğini içeren "Tusenet" projesi kapsamında aynı alanda kuracağımız bir "Neolitik Köy" içinde

"Zamana Yolculuk" gerçekleştireceğiz.

Arkeolojik alanda, suni olarak hazırlanan arkeolojik parkta ve gerçeğine benzer Neolitik köyde aşamalı olarak gerçekleştirilecek olan tarihi yaşatarak öğrenci bir proje hazırlamaktayız. Arkeolojik alanla bütünleştirilen bu projenin amacı, İzmir'in tarihi önemini vurgulamak ve tanıtımı yapabilmektir. Bunun içeriği:

- MÖ. 6500-6000 yıllarına ait İzmir'in ilk yerleşimi, Yeşilova Höyük kazı çalışmalarından elde edilen bulgular yardımıyla aslina uygun canlandıracaktır.

- Eğitime destek vererek ve özellikle ilköğretim grubu öğrencilerininköy içinde gerçekleştirilecekleri günlük aktivitelerle tarihi yaşayarak öğrenmesi sağlanacaktır.

- Arkeoloji bilimi ile toplumu buluşturma hedeflenmiştir. Böylece toplumun tarihi değerlerimizi sahiplenmesi sağlanacaktır.

• Proje İzmir şehrinde ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak ve Bornova'yı çekim merkezi yapacak, alanı yerli ve yabancı turistler için "yaşayan tarihi alanlar" haline getirecektir. Böylece üniversiteler-belde-iş-öğretim kurumlarını arkeoloji bilimi yardımıyla Yeşilova Höyübü'nde bir araya getirip toplumun eğitiminine katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

• Bu amaçla sürdürdüğümüz çalışmalar sonucu daha şimdiden Yeşilova Höyübü ve çevresi "İzmir ve Bornova'nın Tarih Öncesi Kültürü"ne şimdiden "Özel Proje Alanı" olarakilan edilmiş, tarihi, toplum için "yaşayan" bir kavram haline getirmek ve şehirdeki vatandaşlar arasında tarihi alanlara karşı bağlılık ve anlayış geliştirmek için önemli bir adım atılmıştır.

(www.yesilova.ege.edu.tr)

Neolitik zamana yolculuk

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü ve Bornova Belediyesi'nden ortak olarak çalışmalarını yürüttüğü "Zamana Yolculuk" projesi Yeşilova Höyük kazısında başladı. İzmir'in tarihini 8 bin 500 yıl öncesine gören höyükte ilköğretim öğrencileri tarihi yaşayarak öğrendiler. Proje kapsamında ilk olarak İpek Kent Eğitim Kampüsü 6. sınıf öğrencileri höyük'e

geldi. Proje yürütütüsü Yrd. Doç. Dr. Zafer Derin, yapılan çalışmalar hakkında bilgi vererek, "Amaçımız, İzmir'in ilk kuruluş yerini ilköğretim düzeyinde öğrencilere görsel özellikleri de katarak anlatılabilmek, dahası o ortamı yaşamalarını sağlamak. Bugün projemizin ilk deneyim adımlarını atıyoruz ve gördük ki doğru yoldayız. Asıl uygulamamız yaz aylarında. İzmir'deki tüm ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine yönelik olacak" dedi.

Öğrenciler kazı çalışmalarından sonra üzerlerine deri giysileri giyip günümüzden 8 bin 500 yıl öncesini yaşamaya başladilar. Taşların üzerinde ölütlükleri büğdaydan ekmeklerini ve yemeklerini hazırladılar. Günlük yaşam içinde en çok heyacan duyarak, yaptığı işlerden biri taşları kesici, bıçak, orak gibi aletler yapıp, buğdayları biçmek için kullanmanın, kilden takılar yapıp onları pişirmeleriydi. Neolitik yaşam sembolik bir av töreni ile son buldu.

